

EVANGELIKUS EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

Előfizetési ár:

Egész évre . . . 6 frt — kr.
félévre . . . 3 " — "
negyedévre . . . 1 " 50 "
Egy szám ára: 12 kr. o. é.

MEGJELEN HETENKÉNT EGYSZER.

Szerkesztő- s kiadó-hivatal: Pozsony, Konventutcza 6. sz.

Felelős szerkesztő:

TRSZTYÉNSZKY FERENCZ.

Hirdetés ára:

Négyhasábos petit sorként
egyszer közölve 7 kr.
többször közölve 5 kr.
Bélyegdij: külön 30 kr.

Tartalom: Ünnepe után. (Ritter István). — Állítsunk kisedővodákat. (Schnell Károly). — Irodalom. (—y—). — Belföld. — Külföld.
— Vegyesek.

Ünnepe után.

(Hétköznapi reflexiók.)

II.

„Nincs vallás! A keresztyénség is csupán subjektív képzemények tűnő-muló játéka. Csak a fizikai élet az egyedüli bizonyos. Csak annak tünetei nyugosznak örök észtörvények alapján. Kraft und Stoff.“

Szomorú, megdöbbentő eredmény, melyre a modern tudomány, a mint mondja, ész- és természettani észleletei és vizsgálódásai által jutott volna.

De a valódi tudomány ezen eredményt el nem fogadja, el nem fogadhatja; nem pedig csak azért nem, mivel ezen szomorú theoria az embert egész ethikai világával tönkre teszi. hanem különösen azon tudományos érdekből, mivel ezen elmélet az ő érveléseivel az egész embert, és annak pszichológiai megteremttségét *be nem éri*, és így nem igaz, és nem való észalapokon nyugszik. Határozottan kimondom, nem tudomány, nem *rationalizmus* az, mely az ember szellemi és erkölcsi produktumai megítélésében az ő dogmatikusan felállított axiomáira nézve utolsó érvelésével csak a közvéleményre és a „korszellem“ nyilatkozataira appellál.

A természeti jelenségek és még inkább a szellemi fejtemények és — még inkább az erkölcsi alkotások végokai felismerése iránt afficiált fürkésző ész — ha az empiriában, a tapasztalatban megjelent tünetemények megismerésére és megértésére nézve oknyomozati úton halad, de még a józan gondolkodás is, amennyiben észficzamító és szívet bódító theoriák, és félszeg állásból kiindult, mondva csinált philosophemák által egészséges észjárásából kiforgatva nem volna, kétségbe nem vonja, hogy — valamint a természeti világ örök észalapokon nyugszik, és a fizikai fejlemények az ő fogalmukban rejlő teremtő okok, és fejlesztési erők és törvények szerint történnek, úgy a szellemi világ is, mely az ember szellemi világát, erkölcsi megfejlését és megalakulását, és egyszersmind haladási és tökéletesedési ösztöneit influálja — mint „az úrnak alkotó lelke, mely táplálja vala a vizeket“, pozitív északaraton,

örök eszméken, és az ember hatása és akarata körén túleső ok által megállapított törvényeken nyugszik.

A szellemi világ — ezt csak az empirikus világ és ennek fel és alá hullámzó jellenségei útvesztő tömkelegében czélt, — irányt és tájékozást vesztett realizmus nem veszi észre, tehát a szellemi világ, melynek erőiből az embernek erkölcsi világa, és ebben erkölcsi, vallási és művelődési fejleményei, és haladási, alkotási ösztönei táplálkoznak. — ez nem esetleges, subjektív képzeleti, hanem abszolút létű, valóságos existenciával bíró eszmealapokon nyugszik.

Ez a szellemi világ nemcsak a hitre, hanem — az okos gondolkodásra és a *tudományokra* nézve is — *petitio principii*. Nevezzük azt Istennek, teremtőnek, abszolút eszményiségnek, de helyét a minden szellemiséget tagadó világelvűség és anyagistenítés sem tudta betölteni. Az ő helye az ő rendszerükben *tacendo clamat*, ürességével tündöklök.

És — ez a szellemi világ az ember erkölcsi világára nézve nem a meddő üres ideák és képzemények országa, hanem merőben *aktuális*, *Isten országa* az, melynek saját cselekvési organizmusa, életműszere és oekomiája van. Elve a szeretet, mely az embert kezénél fogva erkölcsi küzdelmeiben nem hagyja elbukni. Igazságai — örökérvényűek, törvényei szabályozók, parancsolatai — kategorikus imperativumok, hatalma és iránytadó befolyása az ember történeti megalakulásában és kifejlődésében — ha nem is az egyedre nézve — mely elzárkózhatik — hanem az emberiség ethikai kifejlődésére nézve végeredményében feltétlenül győző — ellentállhatatlan. Pált az ő damaskusi útjában — mikor „ösztüne ellen rügodoznék“ — a földre terítette és ismét az ő hatalmas cselekedetei véghez vitelére felemelte; Luthert az ő országa építésére, egy új korszak megalkotására nézve erős várrá és hatalmas fegyverré tette. A népek és államok, kik ezen ideális világban kijelölt világczélnak ellene szegezték magukat, ezen sziklán megtörttek, és a kik művelődési aspirációikkal ezen sziklához fogództak, és ezen köré építették erkölcsi alkotásaikat. ebben megerősödtek és magasra emelkedtek. Mi ez? Hivjuk mi ezt a hit nyelvén Istennek,

Evangéliomnak, örök Igének, Isten országának; a gondviselés az ethikai ember megtartására célzó nevelési intézkedésének, vagy nevezzük az emberi bölcsélet nyelvén világ-célznak, a történet geniuszának, világréndnek — de nem tagadhatjuk. Nem tagadhatja még a tudomány sem, hogy az ember kulturális történetében csupán a fizikai ok és okozatok láncolatán haladva meg nem érhető, ha elméletünkben egyéb faktoroknak helyt nem adunk.

Igenis — logikai kényszerűség, hogy a szellemi-erkölcsi világrénd *valóban létező*, és pedig nem csak világtulnani létében, a hova az ember csak ünnepi óráiban a fantázia szárnyain emelkedhetik; hanem inneni *jelenlétében* is, mint *bennható, aktuális, alkotó életelv*. Ez a természeti, valamint az ethikai világ létalapja, valamint kifejlési célja is. És — azután, mikor s mennyiben ezen *világ-cél és alap* a nevelés és *történeti* kifejlés útján az érettség értelmi magaslatára eljutott embernek a *teljes időben* a vallási felfogás által közvetlen látkörébe lépett, nemcsak, hanem *történetileg megjelent*, és magát az emberiség felismerésében és közvetlen tudatában történetileg hatályba hozta, megpezsdítette, ez az emberiségnek ünneplése, ez a keresztyénségnek történeti megjelenése — hát ez mi más, mint a teljes *kijelentés*.

Igenis szájalmasnak látszik énnekem a „mai tudomány“ és a korszellem magaslatán álló felvilágosodás ama nyegle magahánytorgatása és terpeszkedése, melylyel a reveláció eszméjét perhorreskálja. A keresztyénség adott, pozitív életelv és örök igazságok nyilvánulása. In hoc signo vincet. Ez a hit a vallás — ennek *lényegére, tartalmára* nézve; tárgyára, céljára nézve is csak az: „hogy megismerjenek téged egyedül Istennek lenni, és a kit te elbocsátottál — az úr Jézus Krisztust.“ Hisz épen a protestantizmus sarkelve: nem emberektől — hanem Istentől tanítatunk!

Ugyanazon eredményre jutunk, ha a vallás másik — alanyi oldalát tekintjük — az *embert*.

Minden teremtesnek a beléje oltott érzokok és erők által a kifejlés természetes törvényei szerint azzá kell lennie, a mivé az a nevében, a fogalmában rejlő teremtő okok által determinálva van, a virágnak *azon* virággá, a fának *azon* fává, az állatnak *azon* állattá. És az embernek? Az ember — ezt sem Darvinnak a tökéletesebb kifejlés exigenciáira épített tana, sem a Kraft und Stoff szellemtelen buta elmélete, mely semmit sem indokol, csupán csak állít meg nem döntötte — az ember mondom megalkotása és fogalma szerint öntudatos, okos, erkölcsi, vallási lény. Isteni, szellemi erők — természetes alanya oltva. Ki tagadhatja ezt? Ez az ő faji lényege, különlegessége.

Az Isten az ő teremtői akaratának, és szeretetének kimeríthetetlen gazdagsága szerint nemcsak oly természeti lényeket akart előhozni, melyekben a szellemiség a fizikai törvények kényszere alá rekesztve „mintegy szüléshez készülve kesereg és foházkodik az Isten fiainak szabadságuk után,“ hanem — *akart* oly teremtményt is, mely a „léleknek zsengejét vette, várván az Isten fiai teljes szabadságára való felszabadulását. (Rom. 8, 19—23.)

Egy önczélú, okos, szellemi lény, mely az önnön szellemiségében megpezsdült akaraterővel, sohasem pihenő tökéletesedési, alkotási küzdelmeivel a teremtői célt önmagában és saját erkölcsi világában létrehozni, és meg-

valósítani törekszik — mert ide vergálnak az emberi történet minden mozzanatai — hát ez oly csoda-e, mit okos embernek nem lehet elhinnie? Hát — a keresztyénség ezen elmélete nem raczionabilisabb, a valódi tényeknek nem megfelelőbb-e, mint az anyag — és — a csupa-merő fizikai erők, az anyag súlyáról, az atomok taszító erejükről felhozott csupa-merő mechanikai és eszmeszegény elméletek, melyek az embernek eddig létrehozott szellemi, erkölcsi tényei és vívmányai előtt szemet hunyva a tudomány kérdéseire is feleletet adni nem tudnak.

„Teremtsünk embert a mi képünkre és hasonlóságunkra.“ Ezen teremtői eszményben foglaltatik az ember ethikai fogalma: Az ember állatból, fizikai hatások által determinált természeti lényből Isten szellemiségének hatása alatt önmaga szellemiségének ethikai kulturális kifejtésével önczélú, szabadakaratu erkölcsi lényvé lesz — egyénileg is történetileg is. Ez az *ember* fogalma, melyre teremtetett. Ez is pozitív. A keresztyénségnek gyönyörű *költészete* az ember megdicsőüléséről, égető harcáról, megistenüléséről — és mégis örökké — való.

Ezen eszményben levő erőkből indult ki, pezsdült meg még a legvadabb néptörzseknél is a szellemi alkotás ösztön-szerű első mozzanata. És mikor az ember ethikai, vallási fejlődése útján a legfőbb tökély fölismérésében a maga lényege és célja felismeréséhez jutott, ennek religiozus látásában megdőbbsent benne — az Istennek eltorzult képe. Ez a keresztyénség ennek alanyi — emberi oldalát tekintve. Az Isten kibeszélhetetlen jósága, irgalma és szeretete, annak végére mehetetlen bölcsesége vallási látásában megjelent neki, és ennek ideáljaiban vert gyökeret az ő kultusa és erkölcsi törekvése, haladási és alkotási ösztöne. Ez a humanitás kultusa. Ide van kötve a keresztyén kultúra religiozus vágyaival, törekvéseivel, aspirációival. Ezek vallásos eszményesítésére rakta le templomait. Ezek dicsfényével veszi körül oltárait. Ezek imádata ver a keresztyénség moráljában úgy mint kultusában, dogmáiban, és sakramentumai áldozat tűzében, melyeket oltárain meggyújt.

Oh nem-nem! A keresztyén vallás nem egyéni, kinek-kinek saját képzete, és facon-ja szerinti tűnő-muló esetleges subjectív állapota, hanem igenis — az embernek lényeges alkatrésze. Az ember ethikai, okos, szellemi megteremttségének organizmusához tartozik az, mint a fizikai életben a gyökér, a tüdő, a szív, a vér, az üterek, melyekben a mindig megújuló, a regeneráló életerők vernek. A vallás örök — mint az ember, és az ember kulturális célja.

A kérdés az volt: van-e vallás? Az empirizmus, és a fizikai tudomány azt mondja: nincs, csak subjectív képzetek tűneménye az. A valódi tudomány szerintem azt mondja: a keresztyénség — mint kijelentett vallás örök eszmények romolhatatlan oszlopain nyugszik.

Ritter István.

Állítsunk kisedővodákat.

Az „Ev. egyház és iskola“ egy oly tárgyra fordítja figyelmünket, mely valóban mindenkinek, kit az emberi nevelés ügye érdekel, akinek befolyása van a közügyekre, szóval akinek szívében fekszik, hogy az emberi nemesbülésnek, jobbulásnak útjában álló akadályok elháríttassanak s a nevelésnek szent célja sikeresebben eléressék, komoly

figyelmét kiváló mértékben megérdemli. — És e tekintetben nem utolsó rendű feladat vár reánk lelkészekre.

Minden nagyobb és népesebb városban s községben állítottak már óvodákat; és ennek szükségét s hasznát mindenki elismeri; de hiányát senki jobban nem érzi, mint a mezei munkákkal elfoglalt falusi lakosság. — Nemcsak a szegény napszámos, ki két keze után él, de a vagyonosabb is, midőn megnyílik a tavasz s megkezdődnek a munkák gyakran kéntelen minden felvigyázat nélkül magukra hagyni gyermekeit. — Ezen elhagyatott helyzet nemcsak gyakori szerencsétlenségekre, hanem a gyermek erkölcsi romlására is alkalmul szolgál. — Tudjuk, hogy a gyermek természeténél fogva nem nyugszik, szüntelen valamivel foglalkozik, jóra és rosszra hajlandó; ha jót nem tehet, szabadságát rosszra használja fel, és épen a benne levő ösztön gyakran, igen gyakran arra ingerli ami ártalmas, tilos, amit tennie nem kellene: „nitimur in vetitum, cupimusque negata.“ — Ez a gyermekekben s főképen és nagy mértékben azokban észlelhető, amelyek élénk, tüzes, vérmes természetűek; ezeknél a szüntelen örökös, szemmeltartás annál szükségesebb, mert ha magukra vannak hagyatva, szabad tér és út nyílik nékik rossz irányt venni, a rosszat megszokni s azt megkedvelni. — A gyermekekre nagy befolyással lévén a mindennapi élet, a sok rossz szokás: kisebb, nagyobb vétkek vernek bennök gyökeret, s minekelőtte iskolába járna s rendes oktatásban részesülne, máris szíve nem az aminek s milyennek lenni kellene, megmetyelvezett; s ezen első benyomások vajmi nehezen irthatók ki. — Mennyi gyermek lesz testileg nyomorékká, mennyi kár, gyász okozójává lesz a pajkos gyermek? s mindez azért van így, mert a gyermekek magokra vannak hagyatva, s mind ennek elejét venné az óvoda. — Ha már egyéb haszna sem volna, mint ez, elég ok arra, hogy ahol csak lehet óvodát állítsunk.

Ha költségtől, áldozatoktól visszariadnánk, gondoljuk meg, hogy bőven kamatoznak.

Nagy indolentiára, közömbösségre mutat, ha azzal nyugtatjuk meg magunkat: ezt nélkülözhetjük, ha gyermekeink eddig felnőttek azok nélkül, azontúl is felnőnek. — Ily okoskodás és érvek mellett bizonyára nem haladna előre a világ s ez annyi volna, mint chinai falat emelni, a jobbat örökre elejteni: „ignoti nulla cupido.“

De van a dolognak egy más, nem kevésbé fényes oldala; nézzük azt is közelebbről. — Sokan az iskolára nagy súlyt fektetnek azt mondván: ha az iskola jól megfelel nagy feladatának, semmitől nem kell félni. — Ha ez áll, akkor annál inkább szükséges, hogy a gyermek illően előkészítessék, hogy az iskolában annál szerencsésebben és áldásosabban előre haladhasson. — Az atyai házban ritkán nyeri ezt, az óvodában igen. — Az óvodában kellően előképzett gyermeknek nem kell egy év arra, hogy a már benne meggyökerezett rossz szokásoktól elszokják és a jót megkedvelje s minden figyelmét arra irányozza, ami hasznos, dicséretes és reá nézve kívánatos. — Az óvoda mintegy propaedeutica mindezt vele megkedveltette, őt az igaz utra térítette. A tanító igen sok időt megkimél, melyet különben az elhanyagolt, talán erkölcsi tekintetben megmetyelvezett, elcsenevészett gyermekekre kellene fordítania, míg azt a rendes kerékvágásba hozza. A gyermek is megkiméltetik a kedvet és kedélyt paralyzáló, lehangoló kellemetlen tapasztalattól, büntetéstől, melyet a rossz szokások magokra von-

nak. Sok ily előnyt lehetne még felsorolni, melyet a rendszeren és okszerűen kezelt s berendezett óvodák felmutatnak; de ebből is látszik mily nagy a belőlök háramló áldás a gyermekvilágra. Alig lesz oly ember, ki e tárgyról komolyan gondolkodva annak nagy horderejét kétségbe merné vonni vagy épen tagadná, sőt hiszem kész lesz az óvodák felállításáért harcolni.

A jelenkor nevelésügyi vívmányai közé méltán számítható az óvoda is. Kívánatos, hogy ne csak a városokban, hol az értelmiség nagyobb s a jót, szükségest keresztül vinni könnyebb, hanem a népesebb falusi községekben is óvodák állíttassanak. — Mindent amit lehet, mozgásba kellene hozni, sőt a m. kormánynak figyelmét is e tárgyra fel kellene hívni, s azt ez ügy támogatására megnyerni. — Hiszen a m. kormány az utolsó elfolyt évtizedekben a nevelés terén oly sokat, oly magasztosat létesített, miért nem tenné meg a magáét ezen szent ügyben is, mely majd oly nélkülözhetlen, mint a mindennapi kenyér.

Egy nagy, minden üdvös alkotásnak utjában álló akadály hátráltatja az óvodák felállítását is s ez a költség-től való irtózás, a pénz hiánya. S valóban népiünknek azt rossz néven nem is vehetni, mert a megélés jelenleg sok bajjal jár; — azért minden oly vállalattól visszavonul, melyet a szigorú köteleesség nem parancsol. — De mindez az órállókat el ne csüggeszsze, a társadalomra üdvös munkálkodásukban meg ne bénítsa, s így az óvodák felállításában is ne akadályozza.

Nézetemet ezen nevezetes áldásdús ügy felől az életből merítve röviden elmondtam. — Hosszabb idő óta azon tűnődöm, hogy és miként lehetne 4000 léleknél nagyobb számot tevő községünkben is óvodát létesíteni? Fordultam ez ügyben magas állású férfiakhoz is, kik törekvésemet megdicsérték ugyan, de érdemleges választ nem adtak. — Ha élek nem nyugszom, fáradságomat nem kimélem, hogy célzt érhessek.

Négy évtizede lehet, hogy Budapesten az első kisdudóvát láttam. — A mély benyomást, melyet reám a gyermekvilág s a mesterien kezelt intézet gyakorolt, el nem feledhetem. — Valóban csodálatos, hogy ily áldásdús, szükséges intézetek oly lassan gyarapodnak; de azért ne maradjunk el, tegyünk amit lehet; kopogtassunk, hogy nekünk is megnyitassék.

Schnell Károly.

Irodalom.

Confirmáczióalis tankönyv cím alatt jelent meg Margócsy József losonczy ev. lelkész egy művecskéje, a mely arról lesz nevezetes, hogy benne általában a vallás, különösen pedig a keresztyén vallás kellő rövidséggel történeti fejlődésében adatik elő, történeti könnyed modorban s a tanokat feltűnésök idejében hozva fel. Legvégül vannak összesítve, de világosság kedvéért egymással mintegy szembe helyezve az egyházak választanai, amelyek közül ujdonságképen, azért, mert ily tankönyvekben nem igen volt eddig bővebben szó az *unitarizmusról*, adjuk a következő szemelvényt:

„Az unitarius vallás keletkezésére a Szentháromságról szóló tan szolgált alkalmul. Hívei magyar nyelven egység-hívőknek nevezhetők. Már a reformáczió idején kezdtek feltűnedezni. Socinus Olaszthonban, Servet Svájcban lépett

e tannal fel; de egyházat alkotni nem bírtak. Később Blandrata György, Zápolya János magyar király udvari orvosa terjesztette az Isten egyszemélyiségének eszméjét; de csak Dávid Ferencz lett annak valódi apostola. Dávid Ferencz a reformácziónak első éveiben Wittenbergában is megfordult. Római kathol. papi állását elhagyva, előbb kolozsvári evangéliomi, majd unitarius pap lett s mint ilyen II. János király udvari főpapja is volt. A piacon tartott egyik beszéde folytán egész Kolozsvár az unitarius hitre tért. Blandrata György az orvos, megirigylvén Dávid Ferencz e dicsőségét, a római kath. érzelmű Báthori Kristóf fejedelemnél és mindenféle azzal vádolta, hogy Krisztus imádását Isten egységével ellenkezőnek állítja. Dávid ellen ezért az elfogatás el lett rendelve, fej- és jószágvesztésre ítélve; de mielőtt ez ítélet rajta végrehajtott volna, börtönében meghalt.

Különbözik e vallásfelekezet a többi keresztyén felekezetektől abban, hogy a Szentháromságot el nem ismeri.

A mi egyházunk a többi keresztyén felekezetekkel azt tartja, hogy az Isten, a ki lényére egy, — három személyben nyilvánította magát és pedig

1. a maga isteni személyében, mint atya, mint teremtő;
2. a Krisztusban, mint emberben, vagyis annak személyében, mint megváltó;
3. a Szentlélekben, vagyis a szent szellemben, mint megszentelő.

Hogy Isten, a Krisztusban, mint emberben nyilvánulhatott, azt azért hiszszük: a) mivel az Isten lélek, szellem, mindenütt jelenvaló és mindenható; b) mivel a szentírás Istennek más emberekben való jelentkezéséről is világosan szól, midőn I. Kor. 3, 16 azt mondja: avagy nem tudjátok-e, hogy ti a Szentlélek temploma vagytok s Isten lelke lakik bennetek?! c) jelentkezhetett Krisztusban annál inkább, minthogy Krisztusnak istenismertető tudománya s emberfeletti tettei erre hagynak következtetni. Mindezekből világos, hogy Krisztusban az Isten imádása nem emberistenítés.

Mivel pedig az Isten lélek, tehát a Szentlélekben még inkább nyilvánulhatott s az jelentkezésének harmadik személyeül tekinthető, a nélkül hogy megszűnnék egy lenni s a nélkül hogy három volna.

(Hogy a szellem lehet e személy, arra válaszunk az, hogy igen! mert ha Isten is (Ján. 4, 24) lélek vagy szellem és személynek tekintetik, akkor hasonlólag a Szentlélek, a szent szellem is személynek veendő.)

E tannal szemben az unitariusok tagadják a Szentháromságot, vagyis el nem ismerik, hogy Isten hármaszemélyű volna. Ily tagadás mellett mégis azt állítják vallástanaikban

1. hogy hitvallásuk a „Hiszek egy“ — a mi a többi felekezeteké is;
2. a keresztséget is úgy, mint a többi felekezet, az Atyának, a Fiúnak és a Szentlélek nevében végzik.

S jóllehet Krisztust testvéröknek s valóságos pusztá embernek mondják, állítva, hogy neki Istenséget nem tulajdonítanak, mégis imádandónak tartják. De ez ekkor nem emberistenítés-e? Állítják továbbá, hogy „Jézust annyival inkább megilleti az isteni nevezet, mert ő igazán élt és munkált s oly dolgokat is művelt, melyeket közönségesen evangéliomi csodáknak neveznek“ (lásd Ferencz József

püspök unitarius kátéját). Továbbá Jézus isteni nevezetén kívánják érteni „az ő méltóságát és minden emberek feletti hatalmát.“ Valamint végül azt is tanítják, hogy egykor „eljő a felhőkben itélni.“ De mind ez nem isteni tulajdon-e? s így nincsen-e valóságos ellenmondás tanaikban? —y—

B E L F Ö L D.

Viszhang Sárosból a f. évi 6. sz. Belföld rovatában közölt miklósfalvi cikkre. — Rövid négy évi lelkészkedésem alatt sok és többnyire jogos panaszt olvastam egyh. lapjaink hasábjain, hallottam is egyik-másik tisztártól, sőt magam is azok közé tartozom, kiknek volt alkalmuk meggyőződni a honunkban uralkodó vallásszabadság- és jogegyenlőségről. — Ezért engedje meg a Nagyt. Szerkesztő úr, hogy e rövid tapasztalásból merítve, elmondjak becses lapjában egyet-mást. Teszem pedig ezt nem írói viszketegből, avagy kérkedésből, de csupán azért, hogy rámutassak édes hazánk „vallásszabadság és jogegyenlőség“-nek kürtölt korszakából azon mozzanatokra, melyek azt mindinkább megerősítik, hogy az bizony csak *irott malaszt*, melynek — sajnos — mi gyengébbek iszszuk meg a levét, míg a pars fortior — nominantur quoniam illi leones elvnel fogva — kénye — kedve szerint használja fel az alkalmat saját, úgy is erős várának megerősítésére.

I. Sárosban ugyanis az 1879—80-iki év inséges év volt. Az anyaföld megtagadta szorgalmasnak és henyének egyaránt az anyai tápot. — A megye patres conscripti-jei látva a veszélyt, segélyért folyamodtak a magas Miniszteriumhoz; mi csakhamar meg is érkezett.

Ki is lett osztva részint terményben, részint pénzsegélyben; ez utóbbi csak azoknak, kik kellő kezesség mellett elvállalták annak pontos visszafizetését. — A lelkészért ki vállalt kezességet? különösen az akademiából, csak imént kikerült s üres táská és vándorbot mellett még üresebb parochiába, inséges nép közzé beállított — valóban inséges s még alig ismert protest. lelkészért? A kukoricza és só szétosztásánál pedig csak nem állhat a glédába az üres zsákkal?

E kétséges állapotban azonban elhangzik egy lidércz hang, mely azt mondja: hogy a lelkészek és tanítók a magas kormány részéről kegyadományban fognak részesülni! . . .

Már-már kikötőben hittem magamat. Testületileg is zörgöttünk, a hol lehetett. Jött ezután az *esperesség útján* a felhívás mindnyájunkhoz, hogy terjeszszük be, mily kárt vallottunk, mennyiben sujtott bennünket az inség? mily összeg segélyre van szükségünk? Be is terjesztettük hiven, habár csak minimo calculo. Szóval egész körülményes valamást tettünk a lelkészi és tanítói anyagi fogyatkozás és inség status quo-járól.

Ekkor már azt hittem: biztos parton állok!! E reményben még kerületünk nagyra becsült képviselője is megerősített azt mondván: hogy legalább 100—100 frtot kapunk segély fejében. Volt öröm Izraelben! — Az ezen idő alatt papnéval megszaporodott parochia polgársága visióiban előre látta már, mint telik meg majd az üres élestár!

Jött is a segély — az igaz — a római és a görög kath. parochiákra, sőt — a mi sok tőlük — tanítóink is

kaptak 20—30 frtnyi ingyen ajándékot. — Legyen hála egyuttal részükről az atyai gondoskodásért!

Mi még reménykedtünk, hogy csak ad tempus halasztották el a részünkre kilátásba helyezett segélyt? Vagy tán épen akkor üres volt a deficientes cassa? vagy kimaradt a nevünk az utalványosok sorából? — Mindenkép' vélekedtünk.

Végtére azonban megjött a sárosi prot. papságnak szóló gyászjelentés, ekkép informálva: „nincs alap, melyből a prot. papok segélyeztethetnének.“ Ne neked . . . sopronyi kalmár!! nincs tehát a prot. pap részére segély széles e magyar hazában!!! Kapott — ha kölcsön is — a legutolsó zsellér is, egyedül mi prot. lelkészek lettünk a magas magyar kormány gondviselése aegisén kívül felejtve, az atyai kegyből kizárva. — Csodálkozol-e — kedves olvasó — ha azután némelyek megfelejtkezve a Jézus azon intéséről: áldjátok . . . . . imádkozzatok . . . . . idegeneknek érzik magokat a szent hazában (panszlavizmus)? mások pedig extra Hungariam keresnek vita-t, s nem akarnak itt sem élni, sem halni, hanem a tengeren túl keresik az ígért földjét?

Sőt a termény segély-osztásnál is tétettek vallás-különbségek, mit nem is említek, mert mi ezt már megszoktuk Sáros megyében; de azért világítunk, mint egy-egy őrtűz a homályos pusztaságon, állnak e sokféle ellenlábás elemtől ostromlott egyházaink, mint egy-egy oáz a Saharában.

II. De a jogegyenlőség e dicső korszakát látom továbbá azon tényben is, mely egyik filialis községünkben történt, hol egy darabka tér lett tagosítás alkalmával községi faiskolául kihasítva. Ez bérbe lett adva az ott többségben lévő más vallású községi előljáróság által 4 = négy forintért évenként. Megtudva az ügyet, kértem én is az Ulicsny E. kartárs által említett 1868. LIII. t.-cz. értelmében az igazságos arányu részesítést. Miután azonban ez meg lön tagadva, panaszt emeltem az illetékes bíróságnál. — Ezalatt azonban a szomszéd orosz pap egy telkes házához küldözgette kántorát, ki — állítólag az azon község róm. és gör. kath. vallású tangyermekeit hetenkint kétszer oktatta.

A bíróság persze — a mire pedig mérget mertem volna venni, hogy megnyerem — keresetemtől azon indokolással: hogy az egyrészt már több évi usus, hogy a prot. abból mitsem kaptak, és elődeim nem is követelték, másrészt, hogy az 1868. X. t.-cz. értelmében, „ahol nincs két vagy több felekezeti iskola, a jövedelem a meglévő iskolára fordítandó“, elütött; — míg tehát nekünk protestánsoknak ott iskolánk tényleg nincs, a jövedelem részeseivé nem számíthatatunk. A bíróság tehát a hetenkinti ideiglenes tanítást „meglévő iskolának“ vette. — Hiába akartam, (a mi legigazságosabb lett volna csekély nézetem szerint) hogy a jövedelem tőkésítessék s kamatoztassék egy községi iskola-alap javára. Hiába mondtam, hogy én is elküldöm, a szóban lévő községhez még közelebb, mint az ő kántorjuk, — lakó-tanítomat! Hiába érveltem én, hogy a törvény csak fenálló, tanítóval ellátott rendszeres iskolára vonatkozik. Denique csak el lettem keresetemmel utasítva, s Contra vim nulla Testimonia meggyőződéssel távoztam.

III. Ugyancsak azon filiálisban van egy közös római és gör.-orosz templom és torony harangokkal, hol a temetés alkalmával a szükséges harangozást, egy közösen fize-

tett harangozó, a templomi cassába fizetett csekély díjért teljesítette. Azonban 1881-ben a prot. hívek részére a harangozási díjt 8 kr.-ról 1 forintra emelte, állítólag az egyház, de — mint később megtudtam, csak egy maga az orosz pap. — Híveim jajveszékülésére ismét csak a közíg. bíróság elé került a dolog, hol alólirt a miklósfalvi urad. ügyész nem irott törvényére az „usus“-ra hivatkozva azt mondtam: hogy miután ember-emlékezet óta egyenlő díjért harangoztak, s a mint híveim állították, a torony építéséhez — egyedül a fentebbi okból hajdan követ hordtak, a harangok megszerzéséhez tényleg járultak, a harangozót egyformán, minden évben rendszeresen fizetik, érte a közmunkát (utak stb.) teljesítik; méltányos, hogy ezen usus élvezetében meghagyassanak. — Ekkor azonban a canonica visitációt kérte a bíróság, melyet a tárgyalásra személyesen sietett alesperes — nem volt illetékes — elő is mutatott. Abban — igaz — világosan ki van fejezve, a római és gör.-kath. egyház tulajdonjoga a harangokra nézve, csakhogy az még az 1818 = ezernyolczszáz-tizenyolczadik évről szól; itt tehát 1881-ben az 1818-iki canon-visitáció lett a döntő s az ember-emlékezet óta usus dugába döntve.

És még több hasonló dolgokat is tudnék rövid — az Úr szőlőjében töltött munkálkodásom köréből felhozni; — illetéktelen keresztelések, háromszori hirdetésről szóló bizonyítvány nélküli vegyes házasságok esketése stb., de minek festenők az ördögöt feketébbre, mint a milyen, megösmérjük mi őket úgyis, kik nem pápaszemen keresztül látjuk a dolgok állását s a mennyire lehet örködnünk is az akol körül. — És ha mégis, minden éberségünk daczára is, rést ütnek a leselkedő vadak rajta, Luther éneke vigasztaljon: övék a győzelem . . . . .

Ha abból hasznot vár, úgyis az nem főkár, miénk az örök élet!

Végezetre legyen még szabad, Ulicsny tisztárs megnyugtatóására egy pár szóval megtoldani őszintén elmondott közleményemet. Aránylag sehol sem volt a kivándorlás oly rohamos és tömeges mérvű, mint Sárosban és Zemplén felső részében; mert itt egyrészt a talaj, minőség tekintetében igen távol áll a szép vidékű Duna és Lajtha közt elterülő mosonyi rónától, másrészt pedig, ha meg nem terem az a sovány föld (főelelmi czikk a burgonya), a nép meg nem élhet, mert itt pénzkereset egyáltalán nincs.

Igen természetes volt tehát az inséges években, hogy a nép nyomorgott, eladósodott s a mi ránk nézve a bükkenő volt a legtöbb telek zsidó kézre lett volna kerülendő. A szegény egy-két nyolczad telkes nép az uzsorás zsidók hálójában fetrengett. Mi maradt tehát hátra, minthogy oly eszközt keresett, mely őt ezen uzsora purgatoriumból kirántsa. És csakugyan el is találta ez élelmes és kevéssel megelégedő tót nép azon eszközt, az Amerikába való kivándorlás által, úgy hogy már ma azon süllyedező telkek a hajótörésen átesve, szerencsésen vissza vannak váltva s kellően műveltetnek, úgy hogy míg a szomszéd határban e vidékre jövetelemkor (hegyes-sovány határ), csak minden 5—10-ik föld volt bevetve, ma már még a güdrök, vizmosások és borókások is kiegyenlítve rendszeren műveltetnek s szegény nép, a mely örült azelőtt, ha őt garasra tehetett szert, ma már százásokkal, — nem nagyiton a dolgot, ezresekkel is disponál.

Ma már alig van falu (Sárosban igen kis falvak vannak 30—40 ház) hová hetenkint 500—1000 frt ne jőne Amerikából. Igaz, hogy nem tér mind vissza, de a legtöbb része visszatérve, vesz birtokot, már luxus cikkekre is költ s — dicséretökre legyen mondva — az egyházzól sem felejtkeznek meg, úgy hogy pl. a sókúti egyház múlt évben több mint 100 frtot kapott Amerikából, az én egyházam 84 frtot önkényes ajándék fejében.

Most pedig, midőn a canonica visita-nak nézünk elébe, szeretném a templom belsejét, az oltárt megújítani; egyenesen az Amerikában dolgozó híveinkhez fordulok és remélem, lesz sikere, minthogy azoknak nagy lelki megnyugtatósukra szolgál, ha — ott nem lévén alkalmuk — szülőföldi egyházaikkal jót tehetnek, mely őket újjá szülte, nevelte.

Ne aggaszsa tehát az, hogy hívei Amerikába szándékoznak menni; ne is igyekezzék őket lebeszélni; de oda igen is hasson: hogy birtokaikat el ne adják semmi pénzért, hanem a hol munkaképes, erős, egészséges férfi van, a kit a család nélkülözhet, menjen; ha utraválója nincs, kölcsönözzön; 100 frt. elég; ott szorgalmasan dolgozzék két-három évig, takarékos legyen s visszatérve hoz annyit, hogy magát restaurálhatja. És akkor egy mosonyi 36. holdnyi termőterületnek nem 2000, de nem is 6000 frt. lesz az ára. Kulcs gyanánt egy ecclatáns példával is szolgálok: 4 évvel ezelőtt $\frac{1}{8}$ telket 90 frtért el nem tudtak a végrehajtók adni, két hónappal ezelőtt ugyanazon $\frac{1}{8}$ telek eladott 880 és egynehány frtért!! Sáros megye felső részében!

Befejezésül pedig: ha attól tart, hogy nyáj nélkül maradunk, az se legyen aggasztó. Elmegyünk majd mi is a nyáj után és hiszem, hogy pástorkodásunknak lesz annyi jutalma, mint irányunkban mostoha szerepét játszó édes hazánk mezején. És ha vidékünkéről a róm kath. papság közül némelyik megunva az itteni dicsőséget, már is kívándorolt (vidékünkéről már előbb két káplán s legközelebb egy plébános, mint hírlik az itteni viszonyokkal való elégedetlenségéből Amerikába ment) nekünk sem fog válni szegyenünkre. Itt kevés a kilátás a hét kövér esztendőre. — A bölcs honatyák nem a saját házuk előtt igyekeznek seperni, nekik új kell, zsidóházasság . . . . Adja az ég, hogy jobbra forduljon mindnyájunk sorsa!!! *Zemán J.*

Szombathely, 1884. febr. 12-én. A vasi középesperesség megürült esper. felügyelői állására, tek. *Rupprecht Tassiló* város-hodászi nagybirtokost, kitűnő szótöbbséggel megválasztván, tegnap nt. Kund Samu esperes úr vezetése alatt egy 10-tagu küldöttség tisztelettel a megválasztott uri házánál, részint hogy a megválasztatást tudtul adja, részint hogy a megválasztottat a választás elfogadására az esperesség nevében felkérje. A válasz nem volt tagadó és a küldöttség azon meggyőződéssel hagyta el tek. *Rupprecht Tassiló* úr vendégszerető házat, hogy egyházmegyei kormányát oly férfúra bizta, ki szakavatottsága, hazafisága és evang. buzgalmára nézve nem fog elmaradni azon dicsők mögött, kik a vasi középegyházmegye kormányzatában eddig vezéreink voltak. *Hollós.*

Selmecz. — Január 27-kén tartotta a helybeli ev. nőegylet a lycealis könyvtár termében egyetemes beszámoló gyűlését. Hogy mily eredménnyel működött a lefolyt 1883. évben, arról szóljanak a következő adatok, melyek állapotát is feltüntetik.

Az egylet tagjainak száma ez idő szerint: 141. —

Gyámolított rendes havi segélypénzzel: 5 árvát s 15 özvegyet. Ruházott 21 árvát, még pedig 9 fiút s 12 leányt; e 21 árvát ellátta az egylet továbbá a szükséges tanzserekekkel s fizette érettök a tandíjat. — Költött védeczeire készpénzben: 540 frt. — Összes bevétele: 911 frt. 25 krt.

Tőkési tesznek: 8237 frt. 91 krt, beletudva a készpénzmaradékot a számadás lezárásával 29 frttal s 87 krral. E jelzett tőkéje növekedett a lefolyt évben 355 frt. s 27 krral.

Fősulyt fektet az egylet munkálkodásában nem csak az anyagi gyámolításra, de az erkölcsi gondozásra, a melyben az egylet előjáróin kívül, a 30 tagu bizottság is tényleges részt vesz.

Isten áldja továbbra e munkát. *Händel Vilmos,*
jegyző.

A bonyhádi ev. algymnasium ötödik tanári állomására felajánlott adományok. IV. közlemény. Sántha Károly ivén 10 frt, Müller Frigyes 10 frt, Bergmann Lajos ivén 25 frt 55 kr., Thury Pál 3 frt, Radó Zoltán 10 frt, Blumenstock Jakab 5 frt, Iványos Sámuel ivén 15 frt 10 kr., Rück Alajos 15 frt, Goldfinger Mór 15 frt, Schöph Károly 5 frt, Georgievich Pál 20 frt, br. Wimmersberg Gusztáv 10 frt, Hoffman Péter ivén 4 frt, Kasza János ivén 2 frt, Wagner Samu 50 frt, Klein Endre 2 frt, Lehmann János 2 frt, Scriba György 5 frt, Halász Gejza 5 frt, Zomba 8 frt, Lájpezig Aurél 10 frt, Mindszenty Aurél 100 frt, Jesko Lajos ivén 8 frt 40 kr., a nemeskéri gyülekezet 5 frt, Bernhard Henrik ivén 90 frt, Müller Henrik ivén 4 frt 30 kr., Kramoliny József 22 frt, a hodosi ev. gyülekezet 3 frt, Linde Imre 10 frt; összesen 5857 frt 82 kr. — Bonyhád, 1884. január-hó 18. — *Marhauser Imre*, bizottsági pénztárnok.

Német-Szent-Mihály. Evang. tanügyünk egyik veterán bajnokának, a széles körben ismert *Kieleisz Theofil*, német-szent-mihályi első tanítónak 80-ik születésnapját ünnepeltük tegnap, e hó 17-én. Alulírott az egyházi előjáróság s egyéb egyháztagok élén üdvözölte a jubilanlakon 90. Zsolt. 10. vers felhasználása mellett kitüntetvén az agg tanító nemcsak hosszú, hanem egyszersmind munka és fáradság közt lefolyt áldásos életét s kifejezvén az egész gyülekezet azon őhaját, hogy a minden jó adomány és tökéletes ajándék adója, ki az öreg tanítót eddig friss erőben, testi és lelki épségben az egész egyház üdvére megtartotta, tegye élete estéjét boldoggá s éltesse őt az emberi kor legvégső határáig.

Az öreg tanító 1824-ben lett Német-Szent-Mihályon tanítóvá választva, s ez idő óta — 1845-ig mint praeorantánító — szakadatlanul működik, s ez évi nov. hó 18-án fogja — ha Isten életének kedvez — 60 éves tanítói jubiläumát megünnepelni.

Különös isteni kegyelem, tán egyedül álló eset Magyarországon, hogy egy tanító 60 éven át egy és ugyanazon gyülekezetben működik, általános tisztelet, közbecsülés és osztatlan szeretet között s még most is ép erőnek örvend, jóízű anekdotáival vidámítva fel környezetét. Hivatalos működését csupán rövid-látósága nehezíti meg.

Ha Isten engedi annak idejében, a nyilvános ünnepelességgel tartandó 60 éves jubiläumról becses lapunkat értesíteni fogom.

Zábrák Dénes,
ev. lelkész.

Próbabiblia K Ü L F Ö L D.

Németország. — A berlini egyh. főtanács a *Lutherféle bibliafordítás átvizsgálása* ügyében következő felhívást bocsátott ki: „Az 1871. évben alakult 15—17 tagu bizottság, melynek feladata volt, a Lutherféle bibliafordítás ószövetségi felének átvizsgálása, valamint a szöveg egységes megállapítása, az 1881. évben nagy és fontos művét annyira fejlesztette, hogy az egész ószövetséget és az apokryphusokat átkaroló munkája a theologiai és egyházi közönség elé megítélés végett terjesztethetett. Egy tíz tagból álló bizottság az új-szövetség fordításának átvizsgálására már 1863-ban alakult, s ezen bizottság néhány év lefolytával az eisenachi egyh. értekezlet által helybenhagyott s valamennyi egyh. hatóságok által hivatalos használatra ajánlott munkáját annyiban befejezte, a mennyiben az új-szövetség úgynevezett átvizsgálásában (1863) megjelent. Az ószövetség átvizsgálásának befejezése után a hallei Cansteinféle bibliaintézet épen most, Luther születésének négyszázéves fordulóján az ószövetség és az apokryphusok átvizsgálásának szövegét egész terjedelmében kiadta és könyvkereskedelmi forgalomba hozta. — Hozzá van csatolva egyszersmind az új-testamentom 1867. évi revisiója úgy, hogy jelenleg a teljes mű „próbabiblia“ név alatt még pedig könnyen áttekinthető alakban meg van, Luther fordításának a bizottság által tett változásai, valamint a Cansteinféle kiadás által a Lutherféle fordításra visszamatató helyek nyomtatásban kitüntetve lévén. A Cansteinféle bibliaintézet és a testvérintézetek közös kívánsága oda irányult, hogy mielőtt további lépések történnének, ezen az ószövetséget illető átvizsgálási mű (amint ez elébb az újszövetséggel is történt) szakértő és erre képes férfiak megítélésére s illetőleg javítására bizassék. — El nem mulasztjuk ennél fogva ezennel nyilvánosan az ó-szövetség és az apokryphusok átvizsgálására, tekintettel a fejezetek felirataira, a párhuzamos helyekre és szokatlan szavak hozzácsatolt jegyzésére felszólítani, hogy tágasb, bensőleg hivatott körök közreműködésével lehetőleg tökéletes eredményt lehessen elérni. Ezen felhíváshoz még egyes észrevételeket csatolunk. — Amint az előttünk fekvő munka számos tekintélyes férfi által sok idő és erő feláldozásával, valamint nagy gondossággal és lelkiismeretességgel elkészült, úgy várható, hogy az ezen mű feletti ítéletek és javításra irányuló javaslatok is gondosan meg fognak fontoltatni. Ehez szükséges, hogy kiki, a ki szavát akarja emelni, mindenképp az u. n. „próbabiblia“ előtt álló előszóval ismerkedjék meg, hogy mind az alapelveket, melyekre az egész mű építve van, mind azon menetet értse és ismerje, mely eddig folytatott, és melyet később is folytatni kell. — Az ítéletek és javításokra irányuló vélemények hozzánk, — vagy a felülvizsgáló bizottság elnökéhez, dr. *Schlottmann*-hoz, vagy a Cansteinféle bibliaintézethez 1883. november 10-e előtt beküldendők, hogy a szándékolt harmadik olvasásnál felhasználhassanak. — Ezen harmadik olvasás előkészítésére, mely a nevezett bizottság 1885-ben tartandó közértekezletén fog történni, azon intézkedés tétetett, hogy az egész ószövetség három darabra, a vizsgáló bizottság három osztályra osztva, minden egyes darab a beérkezett ítéletek és vélemények felhasználásával tárgyalassék és javaslataik, az elfogadott javítási vélemények tekintetében, a maga idején, a közértekez-

let elé terjesztessenek: — A három darab és osztály a következő: 1. a *történelmi könyvek* számára *Bertheau*, *Clausen*, *Delitzsch*, *Kleinert*, *Kübel*, *Schröder* urakból álló bizottság; 2. a *költői könyvek* és az *apokryphusok* számára *Baur*, *Grimm*, *Hoffmann*, *Schlottmann*, *Schröder* urak; 3. a *jós-könyvek* számára *Düsterdick*, *Kamphausen*, *Kapff*, *Kühn*, *Riehm*, *Schröder* urak. — A rendezett és biztos ügymenet érdekében kívánatos, hogy a mű valamennyi barátai beküldendő anyagukat a bibliai könyvek ezen hármass felosztása szerint állítsák össze és véleményüket csak ezen alakban terjeszszék be.“ — —

A *Luther-biblia átvizsgálásának tárgyában* január 23-án Heidelbergben egy theologiai értekezlet tartott azon czélból, hogy elhatározzák, valjon és mely módon vegyen Baden is részt e dologban. Dr. *Pliitt* kezdeményezésére dr. *Schellenberg*, mint a badeni bibliatársaság elnöke, a theologiai fakultás tanárait dr. *Bassermann*t, *Gaszt*, *Holstent* és *Merxet*, továbbá *Zittel* dékánt és dr. *Dollt*, mint az egyh. főtanács képviselőjét hívta meg az értekezletre. Ámbár a gyűlés élénken hangsúlyozta, hogy a biblia-bizottság egész munkája tudományos szempontból érték és elv nélküli és teljesen bizonytalan alapon nyugszik, hogy ennél fogva minden közreműködés előre is visszautasítandó, mégis azon gondolatban egyesült, hogy az ügyet, melyen változtatni már nem lehet s mely mindenesetre létesülni fog, az elvi ellentét megőrzése mellett mégis annyira támogatni kell, hogy, ha nem is remélhető, de mégis megkísérlendő a számos dologi tévedések helyreigazítása; oda kell tehát törekedni, hogy a szövegrtélem érdekében nyelvi javítások történjenek, esetleg indítványozott módosítások visszautasítottassanak. Valamennyi jelenlevő késznek nyilatkozott ebben közreműködni, azon megjegyzéssel azonban, hogy ez inkább a gyakorlati lelkész, mint a theol. tudomány képviselőjének dolga; hajlandók azonban mégis közreműködni, habár az ügy vezetését a fentebbi okoknál fogva el nem fogadhatják. Elhatározottat még, hogy körülbelül 20 lelkész, kiktől mint szakavatott férfiak és a különféle theol. irányok híveitől ily értelmű közreműködés várható, február 1-jére Karlsruheba meghívandók, és a mai határozat életbe léptetése *Zittel* dékánra bízott, ki a február 1-jén tartandó gyűlésnek a megállapított szempontokat elő fogja terjeszteni.

Olaszországban az evangélikus egyházak állapota és működése korunk egyik legérdekesebb jelensége. Jól esik tudnunk, hogy a római katolicizmus ezen bevehetetlenek tartott várában is tért foglal az evangéliom; a maroknyi hitsorsoknak működése pedig büszkeséggel tölt el. A legmegbízhatóbb adatok szerint Olaszországban jelenleg 10 nemzet ág. hitv. ev. hitközség létezik, és pedig: 1. *Bergamóban* (1807 óta, lélekszám 220). 2. *Florenzben* (1826 és 1863 óta, l. sz. 300). 3. *Génuában* (1868 óta, l. sz. 100). 4. *Livornóban* (1773 óta, l. sz. 300). 5. *Mailandban* (1850 óta, l. sz. 500). 6. *Messinában* (1845 óta, l. sz. 90). 7. *Nápolyban* a *Salerno*i leányegyházal (1825 óta, l. sz. 1000). 8. *Sauromóban* (1872 óta, l. sz. 50). 9. *Rómában* (1819 óta, l. sz. 400). 10. *Velenczében* (1650 óta, l. sz. 200).

Ezekenkivül megemlíthetők a következő hitközségek: 3 amerikai, 12 angol, 3 francia, 5 skót, melyek együttvéve 3660 lelket számlálnak s legtöbbször saját birodalmi egyházaikkal vannak összekötve.

Olaszjku hitközségek: 1. *a valdiak*, a) *a völgyekben* 51 parochiával, 21 lelkészszel, a felnőttek száma 12156; b) *Olaszország többi részében* 41 község, 35 állomás, az úrvacsorájával élők száma 3500, 36 lelkész, 18 evangelista, 1 theologiai intézet Florenzben.

2. *Szabad keresztényen egyház* (Plymouth-testvérek): 16 hitközség s ezenkívül körülbelül 50 helységben a követők kisebb körei. A lelkészi hivatalt elveti s követőinek számát titkolja.

3. *Szabad olasz egyház*: 25 községgel és 7 állomással, az úrvacsorájával élők száma 1700, 13 lelkészszel, 16 evangelistával, s 1 theologiai intézettel.

4. *Vesleyan methodista egyház*: a) északi kerület: 30 község s állomás, 14 lelkész, 6 evangelista; az úrvacsorával élők száma 869; evangelikus katonaközség Rómában; b) déli kerület: 22 község s állomás, 10 lelkész, 6 evangelista, az úrvacsorával élők száma 582.

5. *Amerikai episcopalis-methodista egyház*: 16 község, 7 állomás, 16 lelkész, 7 evangelista; az úrvacsorával élők száma 707.

6. *Angol baptisták* (Open Baptist Communion): 9 község, 13 lelkész, lélekszám 343.

7. *Amerikai baptisták* (Southern Baptist Convention): 10 község, 12 állomás, 12 lelkész, lélekszám 250.

A belső misszió különféle intézetei közül említendőek:

1. *A mentőintézetek*: Florenzben (Comandi), Rómában (Gould), Turinban (Meille), Velenczében (Bernatto). 2. *Az árvaházak*: Florenzben (Feretti), Torre Pellice-ben (Sirculon), Vallecrosia (Boyce). 3. *Kórházak*: Florenz, Genua, Mailand, Nápoly, Pomaret, Roma (2), Torre Pellice, Turinban. 4. *Munkaiskolák nők számára*: Róma és Turinban. 5. *Nőegylet* szegény gyermekek segélyezésére Turinban. 6. *Missziói munkásság*: a) Genuai s Nápolyi kikötőkben úszó kápolnákkal; b) Róma koldusai között; c) a római s velencei zsidók között. 7. *Evangelikus segélyzőegyesületek*: Florenz, Genua, Messina, Nápoly, Spezia és Turinban. 8. *Ifjúsági egyletek*: Florenz, Genua, Mailand, Nápoly, Nizza, Palermo, Róma, Torre Pellice, Turin és Velenczében. 9. *Biblia társulatok*: a) *olasz* (rakhely Róma); b) *külföldi britt* (rakhelyek: Ancona, Florenz, Genua, Livorno, Mailand, Nápoly, Pinuolo, Róma, Turin; árusító 40); c) *skót* (rakhely Livorno, árusító 11). 10. *Olasz tractáltársulat*. 11. *Evangelikus sajtó* és pedig: heti-, havilapok, havi-, folyóiratok és evangelikus naptárak.

Nemcsak teljes elismerésre méltó az olasz evangelikusok szeretet műve és működésének szervezetsége, hanem kedvezőbb helyzetben létező egyházaknak is, példányul állítható oda azon mozgékony és kitartás, mellyel ügyüknek szolgálnak. — *Mi sokat tanulhatnánk tőlük!*

V E G Y E S E K.

— **A Luther-társaság céljaira befolyt adományok** (8. kimutatás):

Horváth Sámuel, kiérd. esperes . . .	5 frt. — kr.
Hét kimutatás	277 " 38 "
Összeg	282 frt. 38 kr.

Ez összeg takarékpénztárban van a társaság czimén és javára betéve.

— **A b.-csabai evang. egyháznak** — hazánk e „lutheranus Róma“jának sajtó alatt levő évi értesítőjéből átvesszünk néhány érdekesebb adatot. — 1883-ban a *szülöttek* száma: 1402, a *meghaltaké* 742 s így az egyévi szaporulat maga egy jókora gyülekezet: 660 lélek. *Ikereset* a szülötteknél 20; a *halvaszülöttek* száma 29, a *törvénytelen szülöttek* 19. Mily kedvező, szilárd vallás-erkölcsi állapotot feltüntető eset! a mikor például a jelentékeny szentesi helyv. hitv. gyülekezetben — kapóra jött összehasonlításul ez adat — a nem is felényi szülött-szám (678) után 80 házasságon kívüli szülött fordul elő! — A *lélekszám* haladja jóval a 28 ezeret. — A készpénzbeli bevétel: 56,575 frt., a kiadás 51,949, maradék 4625 frt., sőt ezenfelül takarékpénztárba elhelyezett 9697, s mindezt abban az évben, melyben nagy promómat 20—25-ezer forintot renoválta. — Az eredmény csakis a régi hátralékok erélyes behajtása által volt elérhető. *Buzában* 2341 mm. vett be. — Marik János buzgó egyháztag 200 forintos szép luszterrel s 60 forintos ezüst ostyartartóval járult — elhunyt neje emlékére — a nagy templom belső díszítéséhez.

— **A szentesi evang. kis gyülekezet** imaháza számára harmoniumot rendelt. Ennek javára adta ki hiveinek kérésére a lelkész Luther-ünnepélyén elmondott beszédét, mely a 20 krajczárokból 33 forintot jövedelmezett, azon szerencsés körülménynél fogva, hogy egyesek a nekik tiszteletből megküldött példányért felülfizetéssel járultak. Fizesse meg nekik az Ur!

— **Szent-György** (pozsonymegyei esp.) mult év október 14-én ünnepelte temploma felszentelésének 100-ik fordulóját, mely alkalommal új orgonának beállítását határozta el. E szándék a folyó évben válik ténnyé, mi Isten segédleme mellett annál is inkább remélhető, mert a gyülekezet tagjai e célra buzgón adakoznak. November 11-én tartatott a Luther-ünnepély. A 823 lélekből álló gyülekezetben 1883. évben *született* 36 gy., *konfirmáltatott* 21 gy., *eskettezett* 10 pár, *temettezett* 20 egyén; *iskolát látogatott* 100 gy., *úrvacsorához járult* 310 résztvevő. *Fekvéségeken* (melyeknek sem összege, sem becsértéke nem tudatik) *kivül* a gyülekezet *vagyona*: 9473 frt tőke; 1003 frt 77 kr. *kamat-hátralék* (!); 94 $\frac{1}{8}$ akó bor. — 1883-ban: *bevétel* 3998 frt 57 $\frac{1}{2}$ kr.; *kiadás* 2849 frt 28 $\frac{1}{2}$ kr.; *pénztári maradvány* 1149 frt 29 kr.

— **Kapi** (győri esp.) f. hó 14-én ünnepélyesen használatba vette 3 mázsás új harangját, mely a Luther-ünnepély alkalmával kezdett s azután folytatott gyűjtésekből szereztetett.

— **Tatay István**, a szarvasi főiskola nagyérdemű igazgatója, regeneratora, szenvedő egészsége miatt, orvosi vélemény alapján felmentetett az igazgatási gondoktól s ezek ideiglen **Benka Gyula** tanárra s képzőintézeti igazgatóra bizattak. Amint egyrésztől fájdalommal vesszük a kiváló tanférfiúnak főleg ily okból való lelépését kitünően s nagy eredménnyel betöltött hivataláról, úgy másrészt őszinte örömmel fejezzük ki, hogy a kifáradt munkás helyét oly férfiu foglalja el, kinek képzettsége és jelleme a szép hivatással bíró intézet virágztatását illetőleg édes reményre jogosít. A lelépőnek szenvedésektől ment nyugalmat, az utódnak erőt, mindkettőnek Isten legjobb áldását kívánjuk.

— **Barzó József**, miskolci tanár, Nyiregyházára választott meg tanárnak az eltávozott *Matherny* helyére.

— **Bencze Samu**, eperjesi hitjelölt és három éven át volt sajó-gömöri algymnásiumi tanár, folyó év február 4-én, a tisztai superintendens úr oldala mellé sup. segédlelkésznek szenteltetett fel.

— **Sárosmegye** közigazgatási bizottsága körrendeletet bocsátott az iskolaszékek előljáróihoz, hogy az iskolamulasztásokat hónaponként pontosan terjeszszék be s az esetet, ha az illető közigazgatási közegek kellő szigorral nem járnának el, egyenesen a közigazgatási bizottságnak tegyenek rögtöni jelentést.